

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV SYD DOKUMENTATION AV FÄLTARBETSFASEN 2008:2

ARKEOLOGISK SLUTUNDERSÖKNING 2007

Angreppet mot fältskansarna

Stäkets slagfält ånyo under luppen, 1719

Södermanland, Nacka socken,
Skogsö 2:12 m fl
Lst dnr 431-06-25490

*Tomas Englund, Annika Knarrström och Bo Knarrström
med bidrag av Lars Winroth*

DAFF

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Syd

Odlarevägen 5

226 60 Lund

Tel. 046-32 95 00

Fax 046-32 95 39

www.raa.se/uv

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3

© 2007 Riksantikvarieämbetet

ISSN 1104-7526

Utskrift UV Syd, Lund, 2007

Innehåll

Inledning	4
Undersökningens historiska bakgrund	4
Fältarbetets förutsättningar	5
Metod	6
Resultat	7
Kommunikationsinsatser	9
Utvärdering	10
Kommande arbeten	11
Referenser	12
Administrativa uppgifter	12
Tabeller	13
Figurer	20

Huvudfinansiärerna för fältarbete, avrapportering och konservering är Nacka kommun, Berit Wallenbergs Stiftelse och Stiftelsen Olle Engkvist Byggmästare. Övriga bidragsgivare är Saltsjöbaden Grand Hotel, Kungliga Södermanlands regementes officerares kamratförening, Regementesmuséet i Strängnäs, Reach AB, Saltsjöbadens hembygdsförening, Hans Graucob och Folke Procopé.

Rapporten tillägnas eldsjälens och inspiratörens tillika grundaren och tidigare ordföranden av Saltsjöbadens hembygdsförening Bengt Miöen (1925-2007).

Inledning

Slaget vid Stäket 1719, en strid mellan svenska och ryska förband i slutskedet av Stora Nordiska kriget (1700-1721).

Riksantikvarieämbetets slagfältsteam fortsatte år 2007, tillsammans med medlemmar från Saltsjöbadens hembygdsförening, den slagfältsarkeologiska undersökning som påbörjades 2004 på Skogsö strax öster om Stockholm (figur 1). Metalldetektoravsökningen pågick under totalt tio dagar i april och september efter att tillstånd lämnats av länsstyrelsen i Stockholms län och Nacka kommun samt berörda markägare.

Fältundersökningen ingår i forskningsprojektet *Slagfältsarkeologi vid Stäket*, som tog sin form hösten 2003 och administreras av Riksantikvarieämbetet sedan 2005. Projektet sker i samarbete med Armémuseum, Marinarkeologiska Sällskapet och Osteologiska forskningslaboratoriet (Stockholms universitet) samt tre av de lokala hembygdsföreningarna.

Forskningsprojektets övriga delmål, fransett slagfältsundersökningen, är att undersöka skansar, försänkningar, och ryssugnar samt lokalisera och undersöka massgravar (se Englund & Öberg 2007) och skeppsvrak (se Englund & Lindström 2006). Målet är att utifrån arkeologiska resultat och metoder belysa händelseförlopp under striden, samt att problematisera de skriftliga framställningarna av detsamma. Inför fältarbetet 2007 hade följande målsättningar formulerats:

- Fastställa omfattningen av det angrepp som de ryska förbanden gjorde mot den höjd som svenskarna besatte mellan Knapens håll och Skogsö träsk.
- Bestämma fältskansarnas östligaste och sydligaste utbredning.
- Fastställa var svenskarnas högra flank och ryssarnas vänstra flank slutade i terrängen.

Det som nu följer här nedan är en återgivning av hur drabbningen vid Stäket gick till enligt gammal tradition, d.v.s. att det var en svensk seger. Men enligt ryska hävder sågs det givetvis som en rysk triumf. En vändpunkt inträffade för lite mer än trettio år sedan då en svensk historiker publicerade en banbrytande artikel där han hävdade att det var ryssarna som behöll valplatsen (se Stade 1975). Ett av projektets syften är just att försöka skapa klarhet i detta minst sagt komplexa forskningsläge.

Undersökningens historiska bakgrund

Under ryssarnas härjningar utmed den svenska ostkusten 1719 var det primära målet att sätta Stockholm i brand. Då ryssarna insåg att fortifikationen vid Vaxholm var för tungt befäst för att kunna ta sig igenom försökte man hitta en alternativ väg in till huvudstaden. I mitten av juli var man fram till Baggensstäket, dåvarande Södra Stäket, för att rekognosera. Efter att ha spanat nöjde sig ryssarna med att sätta eld på Boo herrgård, Skogsö stärkelsebruk och den omgivande skogen innan man gav sig iväg.

Månaden senare, den 13 augusti, landsteg mitt på dagen sex ryska bataljoner (ca 3 600 man) på bägge sidor av inloppet. Enligt nedtecknade

källor, framförallt från Rutger Fuchs och Baltzar von Dahlheim, hade infarten försetts med försänkningar vid Knapens hål och Stäkesund då man befarat att ryssarna skulle komma tillbaka. Försänkningarna, som utgjordes av stenfyllda skutor som sänkts till botten, bevakades även av skansar på Skogsö och Gammeludden. Med skydd bakom skansarna kunde svenskarna förhindra ett eventuellt försök att från ryskt håll forcera försänkningarna från vattnet eller landsidan.

I Lännerstasundet fanns även en svensk galärenhet på 4-10 båtar placerad under kommandör Gustaf von Grooths befäl. Galärernas uppgift var dels att betryka båda försänkningarna med eld vid ett försök till genomträngning, dels att bistå skansen vid Stäkesund vid en rysk attack. Dagen för den ryska landstigningen fanns omkring 400 reservister på plats från Östgöta och Södermanlands tremänningsregemente som under Dahlheims befäl arbetade med att färdigställa det fasta försvaret av inloppet. Tremänningarna som även bemannade skansarna och galärerna var de första att ta upp striden med de ryska förbanden.

Ungefär kl. 14 lämnade en bataljon med 350 man från Södermanlands regemente Skarpnäck strax söder om Stockholm. Infanteristerna i Andre bataljonen stod under överstelöjtnant Henrik Johan von Essens ledning och hade som roll att undsätta tremänningarna i avvaktan på att Livbataljonen, från samma regemente hade hunnit fram från nuvarande Skogskyrkogården. Efter att ha avverkat omkring 19 km var Essens soldater framme vid 19-tiden på Skogsö (Saltsjöbaden) där själva huvudstriden kom att äga rum. Omgående utbröt hårda strider och svenskarna fann snart att de var i ett hopplöst numerär underläge mot de omkring 1 800 ryska soldaterna.

Timmen senare infann sig även överste Rutger Fuchs med sina 470 man. Ryska grenadjärer försökte inta skansen vid Knapens hål med sina handgranater. Samtidigt gjordes ett försök till att bryta upp försänkningen bredvid skansen med understödjande eld från förband placerade på Boo sidan samt med eldgivning från galärerna. Från ryskt håll gjordes även ett försök att inta skansområdets vänstra flank utmed strandkanten genom en massviss attack med två bataljoner. Samtliga försök avvisades med beskjutning från de svenska galärerna och fältskansarna. Samtidigt på andra sidan inloppet, vid Gammeludden, gjordes även där ett försök till att inta skansen med omkring 1 800 man. Där drevs ryssarna tillbaka efter en samordnad beskjutning från skansen och galärerna samt ett extra anlänt förband under Dahlheims befäl.

Striden pågick under ca två timmar på båda sidorna av inflödet innan man tvingades avbryta p.g.a. av mörker. Sammantaget förlorade svenskarna i stupade och sårade 100 man och motsvarande förluster för de ryska förbanden tillskrevs mellan 400-500 (Iko 2003; Mörner 2004; Sobeus 1997; Sundberg 2006)

Fältarbetets förutsättningar

Slagfälten delas av Baggensstäkets inlopp och utgörs på norra sidan av Gammeludden på Boo-sidan i landskapet Uppland. Det andra slagfältet, där själva huvudstriden ägde rum, ligger söder om inloppet i landskapet Södermanland. Idag omfattas det aktuella undersökningsområdet

av Skogsö naturreservat. Topografin kännetecknas av ett kuperat, sprucket moränlandskap, som är genombrutet av vattendrag. Landmiljön utmärks av skogklädda höjdryggar, skogs- och ängsbevuxna dalsänkor och våtmarker. Delar av stridsområdet är idag bebyggt eller på annat vis taget i anspråk, till exempel av stallar, koloniträdgårdar, hästhagar och bostäder. Även en omfattande handelsträdgård har tidigare funnits inom en del av undersökningsområdet. På slagfältet finns även flera gravfält (RAÄ nr 37, 142, 143, 145 i Nacka socken). Vid metallsökningen har ett säkerhetsavstånd på 10-20 meter (avståndet beroende på fornlämningens karaktär) till fornlämningarna beaktats efter krav från länsstyrelsen. Dock har GPS'n en missvisning på upp till 10 meter beroende på trädkronornas täthet och den för dagen aktuella kontakten med antalet satelliter. Detta för med sig att föremålen på fyndspridningskartan i vissa fall ser ut att ligga på gravarna. Slutligen har elledning dragits genom vissa delar av slagfältet, vilka i regel försvårar användandet av metalldetektorer. Naturreservatet, bebyggelsen, ledningarna och fornlämningarna förde med att delar av slagfältet inte var möjligt att undersöka alls, samt att särskild hänsyn i många fall måste tas.

Projektets förarbeten har omfattat arkivstudier, fältinventeringar, informationsinsamling från lokalbefolkningen och provundersökningar (se Englund 2006). Detta genererade bland annat kännedom om en hel del till striden relaterade lösfynd, vilka samlats in i området från slutet av 1800-talet fram till idag. Kunskapen om var den riktade arkeologiska undersökningen skulle sättas in var med andra ord väl underbyggd.

Slagfältsteamet utgjordes av personal med dokumenterad och omfattande erfarenhet av denna typ av undersökningar. Hembygdsföreningarnas medlemmar försäkrade en utmärkt lokalkännedom samt detaljerade kunskaper om striden. Den tekniska utrustning som användes var utprovad och kalibrerad för att maximera utfallen. Arbetet bedrevs under Riksantikvarieämbetets normer för kvalitetssäkring och arbetsmiljökontroll. Undersökningen genomfördes under en lämplig tid på året, i torrt väder och innan grönskan spruckit ut.

Metod

Fältundersökningen genomfördes enligt de metoder som utvecklats i samband med forskningsundersökningarna vid Mästerby (1361) på Gotland, Axtorna (1565) i Halland, Lund (1676) och Landskrona (1677) i Skåne (se Knarrström 2006), Poltava (1709) i Ukraina och Oravais (1809) i Finland.

Arbetet bedrevs med hjälp av metalldetektorer av typerna Whites DFX och XLT, Minelab Explorer II samt Pinpointers. Detektorerna är programmerbara och vid arbetet användes program särskilt framtagna för denna typ av arkeologi. Programmen kännetecknas av minimal diskriminering (selektering av metall) och högt uppdragen känslighet. Med Pinpointers är det möjligt att exakt lokalisera metallföremål in situ.

Indikationer på ett större djup än 0,25 meter undersöktes inte, för att minimera ingreppen i den känsliga miljön. I terrängen märktes

sökområden ut, på basis av frågeställningar, terrängobservationer samt tidigare upparbetad information om stridsplatsen. Fältdataget resulterade i ett stort antal fynd, trots att metalldetekteringen försvårades av den besvärliga terrängen och vegetationen på platsen. Vissa delar av undersökningsområdet visade sig innehålla stora mängder sentida skrot vilket medförde att undersökningen av vissa sökytor innebar att man fick ignorera alla signaler av järn. Sökområden undersöktes systematiskt och i sin helhet. All metall som inte härrörde från striden omhändertogs för avfallsdeponering. Samtliga för undersökningen relevanta föremål mättes in med GPS, liksom även de berörda sökområdena. Inmätningarna fördes kontinuerligt över till fältdator och objekten registrerades i programmet Intrasis. Vidare dokumenterades undersökningarna genom digitalfotografering samt en fältdagbok. Ett större urval av fynden genomgår för nuvarande konservering vid Malmö Museer och Auxilia Archaeology Doctors (Stockholms universitet).

Resultat

Totalt undersöktes 11 sammanhängande områden. Tillsammans med fjolårets resultat har uppskattnings 60 % av slagfältet undersökts. Sammantaget registrerades 316 fynd varav majoriteten härrör från drabbningen och ett färre antal fortfarande är oidentifierade. Merparten av fynden påträffades på ett djup av 0,1-0,25 meter, men enstaka fynd förekom redan i förnan. Bland fynden föreligger projektiler i form av musköt- och pistolkulor, hagel, druvhagel och granatskärvor; vapenfragment från blanka vapen, detaljer från muskötter och ett nickhake-fragment (liten kanon); hästskor och hästkosömmar från rytteri. Dessutom kan nämnas verktyg och utrustning från skansområdet såsom en kil, yxblad, barkspadar, märlor, spännen och spikar. Övriga fynd utgjordes av mynt, beslag, ringar och spännen. Sammanfattningsvis relaterar fynden, förutom direkt till stridsaktion, även till personlig utrustning samt byggnation.

Under fjolårets fältundersökning vid Knapens håll påträffades projektiler som visade på de ryska förbandens kraftiga anstormning mot skansområdet (se Englund 2007). En av årets frågeställningar var att alltså att fastställa omfattningen av attacken mot skansområdet och likaså vilka höjdlägen svenskarna besatte mellan Knapens håll och Skogsö träsk.

Undersökningen inleddes vid två strategiskt placerade höjdlägen som bevakar den enda naturliga infarten landvägen in till Knapens håll. Idag utgörs infarten av Dahlheimsvägen. Det norra höjdläget ligger i anslutning till inloppet vilket gjorde att man från platsen även kunde bevaka inflödet. Här påträffades fragment från 20 kraftiga spikar av samma slag som återfanns i den sydvästra delen av skansområdet år 2006. Spikarna var nedsotade och låg inbäddade med trärester och skärvsten. Några av spikarna hade eldpatina och var mycket välbevarade. Fynden indikerade platsen för en förpostering liksom skansområdets nordligaste och östligaste del. Inga stridsrelaterade fynd gjordes här. Hela höjdläget kunde inte undersökas på grund av fornlämning nr 143.

Omkring 90 meter söder om denna skans finns det andra höjdläget som utgör hörnet på en flack sluttning (i denna rapport kallad den "västra sluttningen") som sträcker sig 600 meter via Skogsövägen fram till en kilformad svacka som ligger i höjd med kolonilotternas parkeringsplats på norra sidan av Skogsövägen. Också vid detta hörn (tillika höjdläge) återfanns kraftiga spikar (intakta och fragment) av samma slag som påträffats tidigare, en bult med bricka, hopnitade järnplattor, hästskor (en intakt och ett fragment), två hästkosömmar, en rundknapp, två mynt, två handgranatsfragment, två muskötkulor med anslagsskada, ett fragment från en liten nick-hake (1 pundare) och en doppsko. Fynden visade platsen för ytterligare en framskjuten fältskans. Tillskillnad från det tidigare beskrivna befästa höjdläget vid inloppet innehöll denna plats även spår av strid.

Söder om fältskansen fortsatte undersökningen på "västra sluttningen" utmed en sträcka av omkring 140 meter, fram till stallets parkeringsplats som ligger norr om Skogsövägen. Den norra delen av sluttningen är tämligen fri från vegetation tillskillnad från den södra delen som är ganska snårig. Sluttningen innehöll en del skräp och sammantaget påträffades enbart tre stridsrelaterade föremål i form av muskötkulor. Inga fynd gjordes som signalerade förekomsten av byggda förskansningar.

Öster om "västra sluttningen" undersöktes den anslutande våtmarken och hästhagen ("norra") som sträcker sig mellan Dahlheimsvägen och Skogsövägen. Våtmarken var svårbehandlad med vassrötter och sökhål som genast vattenfylldes när man försökte frambringa de lokaliserade föremålen. Inga stridsrelaterade fynd påträffades fränsett ett cylindrisk format blyföremål med anslagsskada. Hästhagen var kraftigt kontaminerad från utgödsling av icke slagfältsrelevant material vilket får betraktas som en mycket försvårande omständighet. I hästhagens västra del, närmast den "västra sluttningen", påträffades två druvhagel med anslagsskada samt två intakta muskötkulor utan gjuttapp. Sammantaget var antalet stridsrelaterade fynd mycket begränsade i våtmarken eller hästhagen.

Öster om våtmarken och hästhagen finns en svagt sluttande slänt som är ca 175 meter lång och relativt fri från sten, block och vegetation. Sluttningen innehöll endast lite modernt skräp. Slänten som sträcker sig mellan Dahlheimsvägen och Skogsövägen var i stort sett tom på fynd från striden, fränsett ett hagel och en muskötkula med anslagsskada, ett litet spänne och en hästkosöm. Slänten som sträcker sig mellan Dahlheimsvägen och Skogsövägen innehöll lite skräp och inga stridsrelaterade föremål. En mindre fornlämning nr 145 hindrade sluttningen från att helt undersökas.

Där "västra sluttningen" möter Skogsövägen (ovanför stallets parkeringsplats) fortsätter sluttningen västerut fram till parkeringsplatsen för kolonilotterna. Denna 300 meter långa sluttningen innehåller mycket block och sten. Lutningen tilltar längre västerut och sluttningen avgränsas slutligen av en svagt sluttande kilformad dalgång. Sluttningen avgränsas i söder av ledningar, rör och Skogsövägen. Utmed sluttningen påträffades totalt 46 projektiler varav tjugosju muskötkulor, elva pistolkulor, sex hagel och två handgranatsfragment. Dessutom återfanns två klackjärn (?) och två hästkosömmar. Fyndkoncentrationen var

som allra störst längst väster ut och fynden avtog helt vid den ovan beskrivna dalgången. Sluttningen innehöll även en mindre andel recent skräp.

Nästa sökområde band samman delar av den västra sluttningen ovanför stallet med sökområdet vid Knapens hål (undersökningen 2006). På höjden påträffades sammantaget 43 projektiler varav fem muskötkulor, fem pistolkulor, ett hagel och trettio två handgranatsfragment. I jämförelse med de påträffade projektilerna på ”västra sluttnings” västra del så dominerade här handgranatsfragmenten betydligt. Frånsett blykulor påträffades även ett gehäng, tre spikar och en hästkosöm. I stort sett samtliga lokaliserade föremål härrörde från drabbningen. Fältundersökningen fortsatte med kompletterande undersökningar nere på den mera plana ytan mellan nyss beskrivna höjden och Knapens hål (området genomsöktes även 2006). Här påträffades sammantaget två muskötkulor, två pistolkulor, fyra hagel, två handgranatsfragment, två märlor, två spikar och en barkspade. Precis som året dessförinnan återfanns lite icke stridsrelaterat material. Den omfattande fornlämningen nr 142 medförde att ett ganska omfattande område på höjden inte detekteras.

Fältarbetet fortsatte sedan söder om Skogsövägen där sluttningen planar ut i ett öppet område som avgränsas av Skogsöträsk i söder, ett impediment i öster och en sluttning i väster. Området, omfattande ungefär 220 x 140 meter, utgörs idag av två hästhagar (”västra” respektive ”östra”), ett kolonilottområde samt ett område med vildvuxet gräs. Fram till 1960-talet låg här en handelsträdgård som lämnat efter sig stora mängder skräp. Den kontaminerade jorden medförde sådana problem att vi av tidsskäl fick avstå samtliga anomalier som indikerade järn.

Den redan påbörjade undersökningen år 2006 bland kolonilotterna fortsattes. Men endast några av lotterna kunde undersökas i och med att det förutsatte att ägarna var på plats vilket gör platsen ännu inte totalundersökt. Totalt påträffades i lotterna en muskötkula, en rundknapp och ett mindre benfragment samt flera oidentifierade föremål i CU-legering.

Väster om den västra hästhagen, ute i det vildvuxna gräset, påträffades sex muskötkulor. I den västra hästhagen hittades sammantaget 28 föremål varav tjugo muskötkulor, tre beslag, ett lock till en dosa, ett ben, två rundknappar och ett fångpanelock. Den västra hästhagen hann aldrig undersökas i sin helhet utan fältarbetet kommer att fortsätta under 2008. Den mellersta hästhagen uppvisade fynd i form av tio muskötkulor, en pistolkula, ett beslag och en rundknapp. Inte heller denna hage hann undersökas i sin helhet, utan en fortsättning följer under 2008.

Huvuddelen av mellersta hästhagen avgränsas österut av ett impediment. Ytterligare en bit bort ligger den östligaste hästhagen. I anslutning till denna plats finns på dess på den bortre sidan en mindre sluttning som uppvisade flera till striden relaterade föremål. Sammantaget påträffades en hästkosöm, ett hästskofragment, sju muskötkulor, två pistolkulor och en märla.

Mellan Skogsövägen och Häroldsvägen återfanns en plats där fynden i form av ett yxblad och en barkspade troligtvis indikerade platsen

där man hämtade timmer för bygget av fältskansarna. Även stridsrelaterade fynd gjordes i form av tolv muskötkulor samt ett spänne och en sälja. Ytterligare ett antal s.k. ströfynd gjordes vid platser där inga omfattande sökområden etablerades. Fynden består av ett yxblad, en hästkosöm och tre muskötkulor. Samtliga fynd gjordes vid tre olika platser lokaliserade öster om den östra hästhagen.

Kommunikationsinsatser

Via samarbetet med de lokala hembygdsföreningarna har medlemmarna fortlöpande hållits informerade genom föredrag och guidningar. Under fältveckan var en gymnasieklass från Saltsjöbaden i Nacka kommun på besök. Liksom de föregående åren var det massmediala intresset mycket stort. Reportage om fältarbetet och de uppnådda resultaten gjordes av ABC-nyheterna (SVT i Stockholm) samt tidskrifterna Forsknings och Framsteg, Saltsjöbladet, Mitt i Nacka, Nacka Värmdö Posten och Skärgården.

Undersökningen besöktes även utav forskningsprojektets referensgrupp: Thomas Roth (Armémuseum), Per Iko (Försvårshögskolan) och professor Peter Englund. Resultatet från undersökningarna vid Stäket går att följa genom UV:s hemsida som uppdateras kontinuerligt. Antalet personer som har kunnat nå på dessa vis uppgår till uppskattningsvis till flera hundra tusen.

(http://hildebrand.raa.se/uv/projekt/syd/slagfaltsarkeologi/sodra_staket_1719.htm)

Utvärdering

Resultaten av undersökningen överskred återigen förväntningarna, främst ifråga om artefakternas antal, representativitet och bevarandegrad. Visserligen var terrängen förhållandevis komplicerad med vegetation, block/stenar, vattensjuka områden och kontaminerad jord. Men å andra sidan handlar det i tillräckligt stor utsträckning om mark som inte uppvisar störningar från historisk tid. Förutsättningarna för att arbeta vidare enligt den här aktuella metoden – skonsam men effektiv - måste anses som mycket goda. Den genererade såväl kvalitativa som kvantitativa material, vilka hanterats med dokumentatorisk och vetenskaplig systematik och därmed bildar en hållbar grund för fortsatta analyser av valplatsens beskaffenhet och stridens förlopp.

De preliminära slutsatserna kans utifrån undersökningen sammanfattas enligt följande. Skansområdets östra och södra utkant har kunnat etableras utifrån fynd av spikar och verktyg. Då stora delar av slagfältet har undersökts, har själva huvudstridsområdet liksom mera perifera stridsområden kunnat fastställas utifrån fynd av projektiler och uniformsdetaljer. Genom identifiering av det arkeologiska materialet har även de svenska respektive ryska förbandens placering på slagfältet kunnat fastställas liksom framryckningsområden. I vissa fall har de skriftliga källornas föreställning rörande händelseförloppet kunnat beläggas, andra gånger har det arkeologiska resultatet gett en mera nyanserad bild. Fortsatta analyser av resultaten samt sammanläggningar

med terrängmodeller och andra källmaterial kan ge underlag till en detaljerad nyansering av situationen på slagfältet.

Samarbetet med de lokala hembygdsföreningarna före, under och efter fältinsatsen har varit nära och fungerat mycket bra, och har betydtt oerhört mycket för möjligheterna att alls lokalisera lämningarna. Allmänhetens intresse av att vilja delge forskningsgruppen vetskapen om tidigare påträffade fynd på privata tomter och bland koloniloterna måste framhållas.

Fältundersökningarna på Skogsö har varit omfattande. För närvarande så återstår dock att diskutera stridsförloppet och problematisera de skriftliga källorna. Bland frågorna märks till exempel:

- Hur omfattande var timmerskansområdet och hur var fältskansarna konstruerade?
- Var skedde de två ryska bataljonernas framryckning utmed inloppet som stoppades med beskjutning från de svenska galärerna?
- Var ligger det första reträttområde dit svenskarna drog sig tillbaka efter striden?
- Var begravdes de svenskar och ryssar som stupade under striden på Skogsö?

Kommande arbeten

Liksom tidigare år kommer även fortsättningsvis hembygdsföreningarnas medlemmar liksom boende i trakten informeras om utvecklingen och resultaten av projektet, genom föredrag, guidningar samt artiklar i föreningarnas medlemstidningar. Deltagandet i en internationell konferens är planerad till hösten 2008. Flera artiklar är planerade och under författande, däribland till en samlingsvolym rörande arkeologiska insatser på svenska slagfält.

Tack vare åter generösa bidrag från Nacka kommun och Berit Wallenbergs Stiftelse samt en ny finansiär i form av Johan & Jakob Söderbergs Stiftelse kommer under våren 2008 fortsatta slagfältsundersökningar genomföras, dels på Skogsö, dels vid Gammeludden på Boo sidan. Dessutom har Svenska Kraftnät beslutat sig för att finansiera en förundersökning på Skogsö under våren 2008 i samband med en planerad nedgrävning av markkabel år 2009. Markkabelns planerade sträckning kommer delvis att beröra slagfältet vid områden som utifrån tidigare lösfynd, skriftliga källor och muntliga traditioner kan vara potentiella platser för slagfältsgravar.

Det återstående inventeringsarbetet av Baggensstäkets eventuella skeppsvrak härrörande från striden kommer att avslutas 2008. Ett träprov från ett av de tidigare påträffade skeppsvraken genomgår för nuvarande en dendrokronologisk analys för fastställandet av datering.

Avslutningsvis riktas än en gång ett stort tack till Nacka kommun, Berit Wallenbergs Stiftelse, Stiftelsen Olle Engkvist Byggmästare och Saltsjöbaden Grand Hotel samt övriga finansiärer utav vars hjälp fältarbetet aldrig hade kunnat genomföras under 2007.

Referenser

- Englund, T. 2006. *Slagfältsarkeologi vid Södra Stäket*. Info Artefact.
- Englund, T. 2006. *MAS-projekt Baggensstäket. Slagfältsarkeologi på och under vattnet*. Marinarkeologisk tidskrift.
- Englund, T. 2007. *Bataljen om Stockholm 1719 – arkeologisk undersökning av ett slagfält i Nacka*. Nackaboken. Stockholm.
- Englund, T. & Öberg, M. 2007. *Södra Stäket 1719 – ryska massgravarna på Farstalandet och Ingarö*. Värmdö Skeppslags fornminnesförenings årsskrift.
- Iko, P. 2003. *Södra Stäket 1719. Ryssarna vid Stockholm*. Svenska slagfält. Stockholm.
- Knarrström, B. 2006. *Slagfältet. Om bataljen vid Landskrona och fynden från den första arkeologiska undersökningen av svenskt slagfält*. Efron & Dotter. Stockholm.
- Mörner, M. 2004. *Vår östersjökust nedbränd 1719-1721 – terror avpassad för att framtvunga fred*. Militärhistorisk tidskrift.
- Sobeus, U. 1997. *300 år av försvarsansträngningar. Baggenstäket/Fällström, Hörningsholm/Södertäljeinloppen*. Jämte bilagan "Kartor och skisser till 300 år." Militärhistoriska förlaget. Vaxholm och Stockholm.
- Stade, A. 1975. *Segern vid Södra Stäket 1719. En källundersökning och dess konsekvenser*. Aktuellt och historiskt.
- Sundberg, U. 2006. *Slaget vid Stäket*. Stockholms historia. Historisk Media. Lund.

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 429-1273-2007

Länsstyrelsens dnr: Dnr 431-06-25490

Projektnummer: 1051030

Undersökningstid: 23-27 april & 10-14 september 2007

Projektledare "Slagfältsarkeologi vid Stäket": Tomas Englund

Administrativ projektledare: Bo Knarrström

Dokumentationsansvarig: Annika Knarrström

Trainee: Lars Winroth

Läge: Fastighetskartan, kartblad 10I5 i Saltsjöbaden x 6575 y 1640

Koordinatsystem: RT 90 5 gon väst

Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn: x 6578004, y 1641307

Höjdsystem: RH 70

Intrasis undersökning nr: S2007:031

Fynd: Fynd med Fnr 1-316 (se tabell 1)

Tabeller

Fynd ben

<i>Fyndnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Längd, mm</i>	<i>Bredd, mm</i>	<i>Vikt, g.</i>	<i>Antal</i>	<i>Fragm. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
313	Ben	Ben	0	0	1	1	Fragment	Påträffad tillsammans med metall
314	Ben	Ben	0	0	2	1	Fragment	Påträffad tillsammans med metall
315	Ben	Ben	0	0	61	9	Fragment	Påträffad tillsammans med metall

Fynd bly

<i>Fyndnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Längd, mm</i>	<i>Bredd, mm</i>	<i>Vikt, g.</i>	<i>Antal</i>	<i>Fragm. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
1	Bly	Blyspill	25	29	149	1	Intakt	Kartesch-laddning?, anslagsskada
7	Bly	Blyspill	40	25	94	1	Fragment	Kartesch-laddning?
14	Bly	Blyspill	40	32	22	1	Fragment	
16	Bly	Kanonprojek- til	0	0	103	1	Fragment	Druvhagel, anslagsskada
20	Bly	Muskötkula	0	0	34	1	Defekt	Anslagsskada
23	Bly	Muskötkula	19	19	35	1	Defekt	Anslagsskada, bitmärke
27	Bly	Muskötkula	18	18	32	1	Intakt	Gjuttapp
28	Bly	Muskötkula			25	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
29	Bly	Muskötkula	18	18	32	1	Intakt	Gjuttapp
30	Bly	Muskötkula	19	19	35	1	Intakt	Gjuttapp
34	Bly	Muskötkula	18	18	35	1	Intakt	Gjuttapp
36	Bly	Hagel	0	0	11	1	Fragment	Anslagsskada
37	Bly	Hagel	0	0	1	1	Defekt	Anslagsskada
39	Bly	Muskötkula	19	19	36	1	Intakt	Kraftig gjuttapp
41	Bly	Muskötkula	0	0	28	1	Defekt	Anslagsskada
42	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Anslagsskada, gjuttapp?
43	Bly	Pistolkula	15	15	23	1	Intakt	Gjuttapp
44	Bly	Muskötkula	0	0	31	1	Defekt	Anslagsskada
45	Bly	Pistolkula	0	0	22	1	Defekt	Anslagsskada
46	Bly	Pistolkula	15	15	27	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
47	Bly	Pistolkula	15	15	23	1	Intakt	Gjuttapp, anslagsskada
48	Bly	Pistolkula	13	13	13	1	Intakt	Gjuttapp
49	Bly	Muskötkula			32	1	Defekt	Kula m. dubbla anslagsskador
50	Bly	Muskötkula			36	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
51	Bly	Muskötkula	0	0	28	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
52	Bly	Muskötkula			24	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
53	Bly	Muskötkula	0	0	26	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
54	Bly	Pistolkula	14	14	19	1	Intakt	Guttapp, anslagsskada
55	Bly	Muskötkula	19	19	35	1	Intakt	Gjuttapp
56	Bly	Muskötkula	17	17	26	1	Defekt	
57	Bly	Muskötkula	0	0	27	1	Defekt	Anslagsskada
58	Bly	Muskötkula	0	0	25	1	Defekt	Anslagsskada
59	Bly	Muskötkula			29	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
60	Bly	Hagel	9	9	4	1	Defekt	Anslagsskada, D 8-10,5 mm
61	Bly	Muskötkula	0	0	27	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
62	Bly	Hagel	0	0	3	1	Defekt	Dubbelanslagsskada, D 5-12 mm
63	Bly	Hagel			4	1	Defekt	Anslagsskada, D 7-10 mm
65	Bly	Pistolkula	0	0	11	1	Defekt	Anslagsskada

66	Bly	Muskötkula	19	19	37	1	Intakt	
67	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	
68	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	
70	Bly	Muskötkula	19	19	34	1	Intakt	Gjuttapp
71	Bly	Muskötkula	0	0	33	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
72	Bly	Muskötkula	17,5	0	26	1	Intakt	Gjuttapp
73	Bly	Hagel	0	0	3	1	Defekt	Anslagsskada
74	Bly	Muskötkula	0	0	28	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada
75	Bly	Muskötkula	17	0	26	1	Intakt	Dubbel gjuttapp
77	Bly	Muskötkula	18,5	18	36	1	Intakt	
78	Bly	Muskötkula	18,5	18	36	1	Intakt	
79	Bly	Muskötkula	18,5	18	35	1	Intakt	
82	Bly	Muskötkula	18,5	18	34	1	Intakt	
83	Bly	Muskötkula	18	18	33	1	Intakt	
84	Bly	Muskötkula	0	0	27	1	Defekt	Anslagsskada
85	Bly	Muskötkula	0	0	34	1	Intakt	Bitmärke, D 17-18
86	Bly	Muskötkula	18,5	18	37	1	Intakt	
89	Bly	Blyspill	32	32	14	1	Fragment	Bottenfundament
91	Bly	Blyspill	0	0	34	1	Fragment	Ev. fragm. fr. en muskötkula
95	Bly	Muskötkula	19	19	35	1	Intakt	
96	Bly	Muskötkula	18,5	18	37	1	Intakt	
100	Bly	Muskötkula	19	19	36	1	Intakt	
139	Bly	Hagel	0	0	4	1	Defekt	Anslagsskada
142	Bly	Muskötkula	0	0	18	1	Fragment	Anslagsskada
143	Bly	Muskötkula	0	0	29	1	Defekt	Anslagsskada
144	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	Anslagsskada
145	Bly	Muskötkula	0	0	38	1	Defekt	Anslagsskada
146	Bly	Muskötkula	0	0	25	1	Fragment	Anslagsskada
148	Bly	Muskötkula	0	0	28	1	Defekt	
149	Bly	Muskötkula	18	18	32	1	Intakt	
150	Bly	Muskötkula	19	19	35	1	Fragment	
151	Bly	Muskötkula	0	0	28	1	Fragment	Anslagsskada
153	Bly	Muskötkula	0	0	28	1	Fragment	Anslagsskada
154	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Anslagsskada
155	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Anslagsskada
158	Bly	Muskötkula	0	0	35	1	Defekt	Anslagsskada
162	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Anslagsskada
163	Bly	Muskötkula	0	0	30	1	Defekt	Anslagsskada
166	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	
167	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	
168	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	
170	Bly	Muskötkula	11	11	7	1	Intakt	
171	Bly	Muskötkula	0	0	30	1	Fragment	
172	Bly	Muskötkula	0	0	20	1	Fragment	Sv. kula lätt defekt utan gjuttapp
252	Bly	Muskötkula	18,5	18,5	35	1	Intakt	
253	Bly	Pistolkula	0	0	16	1	Defekt	
254	Bly	Muskötkula	19	19	36	1	Intakt	
255	Bly	Muskötkula	19	19	35	1	Intakt	
257	Bly	Muskötkula	0	0	33	1	Defekt	

258	Bly	Muskötkula	19	19	36	1	Intakt	
259	Bly	Muskötkula	0	0	35	1	Defekt	Anslagsskada
260	Bly	Muskötkula			32	1	Defekt	
261	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	
263	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Intakt	
265	Bly	Muskötkula	0	0	31	1	Fragment	
266	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	
267	Bly	Muskötkula	18	18	35	1	Intakt	
270	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Anslagsskada
271	Bly	Muskötkula			34	1	Defekt	
274	Bly	Karbinkula	18	18	26	1	Intakt	
275	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	
277	Bly	Muskötkula	18,5	18	36	1	Intakt	
278	Bly	Muskötkula	0	0	27	1	Defekt	Anslagsskada, spröt
279	Bly	Muskötkula	18	18	38	1	Intakt	
281	Bly		21	21	9	1	Intakt	Förseglingsknapp/plombering
282	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	Gjuttapp
173	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
174	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
175	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
176	Bly	Blyspill	0	0	13	4	Fragment	Spill fr. gjutningen av kulor?
181	Bly	Muskötkula	0	0	23	1	Fragment	Mkt defekt rysk kula utan gjuttapp
200	Bly	Pistolkula	0	0	13	1	Defekt	
203	Bly		0	0	4	1	Intakt	Hagel
204	Bly		0	0	13	1	Fragment	Blykuleprojektil
207	Bly	Muskötkula	19	19	37	1	Intakt	Sv. intakt kula utan gjuttapp
210	Bly	Muskötkula	0	0	28	1	Defekt	
211	Bly	Muskötkula	0	0	33	1	Defekt	
213	Bly	Muskötkula	0	0	29	1	Defekt	Lätt defekt rysk kula m. gjuttapp
214	Bly	Pistolkula	14	14	16	1	Intakt	Intakt rysk kula m. gjuttapp, 10-tal små spröt
218	Bly	Pistolkula	15	15	17	1	Intakt	
219	Bly		0	0	4	1	Defekt	Hagel
220	Bly		0	0	2	1	Defekt	Hagel
222	Bly	Muskötkula	0	0	38	1	Defekt	
223	Bly	Pistolkula	0	0	7	1	Defekt	Anslagsskada
225	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	
226	Bly	Muskötkula	18	18	37	1	Intakt	
229	Bly	Muskötkula	0	0	21	1	Defekt	
230	Bly	Muskötkula	0	0	34	1	Defekt	
232	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	
239	Bly	Hagel	0	0	2	1	Defekt	Anslagsskada
246	Bly	Hagel	1	0	3	1	Intakt	
247	Bly	Pistolkula	13	13	16	1	Intakt	
249	Bly	Muskötkula	0	0	26	1	Fragment	Anslagsskada, gjuttapp?
250	Bly	Muskötkula	0	0	31	1	Defekt	Anslagsskada
288	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	
289	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	

290	Bly	Muskötkula	18	18	35	1	Intakt	
292	Bly	Muskötkula	0	0	34	1	Defekt	Anslagsskada
293	Bly	Muskötkula	19	19	40	1	Intakt	
294	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	
295	Bly	Muskötkula	0	0	33	1	Defekt	Sv. kula
296	Bly	Muskötkula	0	0	49	1	Defekt	Anslagsskada
297	Bly	Muskötkula	18	18	35	1	Intakt	
298	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	
299	Bly	Muskötkula	0	0	38	1	Defekt	Anslagsskada
301	Bly	Druvhagel	0	0	48	1	Defekt	Anslagsskada
302	Bly	Muskötkula	18	18	38	1	Intakt	
303	Bly	Muskötkula	18	18	38	1	Intakt	
304	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Anslagsskada
305	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	Anslagsskada
307	Bly	Karbinkula	0	0	24	1	Defekt	Anslagsskada
308	Bly	Karbinkula	0	0	21	1	Defekt	Anslagsskada
309	Bly	Pistolkula	0	0	14	1	Defekt	Anslagsskada
310	Bly	Muskötkula	18	18	31	1	Intakt	Gjuttapp
311	Bly	Hagel	0	0	1	1	Defekt	Anslagsskada
312	Bly	Muskötkula	0	0	31	1	Defekt	Gjuttapp, anslagsskada

Fynd cu leg

Fyndnr	Material	Sakord	Längd, mm	Bredd, mm	Vikt, g.	Antal	Fragm. grad	Anmärkning
5	CU-leg	Bricka	29	21	2	1	Intakt	Kvadratisk
8	CU-leg	Bricka	28	28	3	1	Intakt	Rund, slitet
9	CU-leg	Mynt	24	24	4	1	Intakt	Karolinskt nödmynt, slitet
10	CU-leg	Bricka	63	32	6	1	Fragment	Rektangulär, slitet
15	CU-leg	Bricka	21	21	2	1	Intakt	Rund, slitet
18	CU-leg	Doppsko	45	22	7	1	Intakt	Med knopp i ändan
19	CU-leg	Knapp	18	18	2	1	Intakt	Dekorerad m. ankare o. rep
26	CU-leg	Knapp	20	20	3	1	Intakt	Dekorerad m. små prickar
33	CU-leg	Brosch	20	15	1	1	Fragment	Dekorerad m. ett blad
80	CU-leg	Låsplåt	33	22	3	1	Intakt	
81	CU-leg	Beslag	46	11	11	1	Fragment	Med inslag av järn
87	CU-leg	Lock	45	10	10	1	Fragment	Till dosa
88	CU-leg	Beslag?	59	53	23	1	Fragment	Dekorerad
90	CU-leg	Knapp	34	34	10	1	Fragment	Dekorerad m. riksvapnet
92	CU-leg	Låsplåt	38	38	19	1	Intakt	
93	CU-leg	Beslag	79	10	7	1	Fragment	
94	CU-leg	Smälta	18	10	3	1	Fragment	Ej sparad
99	CU-leg	Föremål	62	19	11	1	Fragment	Fragm. t. fångpannelock?
102	CU-leg	Föremål	39	12	6	1	Fragment	Försedd med liten ögglå
103	CU-leg	Föremål	13	6	24	1	Fragment	
111	CU-leg	Mynt	24	24	4	1	Fragment	Karolinskt nödmynt, slitet
132	CU-leg	Kärl	63	22	30	1	Fragment	
147	CU-leg	Spänne	63	29	14	1	Intakt	Låsspänne, böjd profil
152	CU-leg	Sked	40	23	6	1	Fragment	
157	CU-leg	Sölja	26	26	16	1	Intakt	Intakt, gängad, fäste för rem t. musköt el. värja?

251	CU-leg	Beslag	40	24	14	1	Intakt	Formen som ett C, dekorerad
256	CU-leg	Knapp	23	23	5	1	Defekt	Dekorerad m. ”tre kronor”
264	CU-leg	Bleck	0	0	1	1	Fragment	
268	CU-leg	Beslag	28	15	10	1	Intakt	
269	CU-leg	Föremål	78	27	23	1	Intakt	Ögglar t. skärp?
272	CU-leg	Bleck	64	280	8	1	Defekt	Dekorerat pressbleck
273	CU-leg	Ring	23	23	5	1	Intakt	
276	CU-leg	Föremål	35	35	4	1	Defekt	
280	CU-leg	Föremål	22	22	3	1	Intakt	Blecktrissa/bricka
283	CU-leg	Knapp	17	17	0	7	Defekt	
284	CU-leg	Föremål	28	28	8	1	Fragment	Med inslag av järn
285	CU-leg	Bricka	28	20	3	1	Fragment	
191	CU-leg	Gehäng	66	62	26	1	Intakt	
228	CU-leg	Ring	25	25	7	1	Intakt	
234	CU-leg	Föremål	24	19	10	1	Intakt	
286	CU-leg	Bricka	28	20	2	1	Defekt	Ej sparad
291	CU-leg	Knapp	31	31	9	1	Intakt	Dekorerad
300	CU-leg	Föremål	33	30	11	1	Intakt	Ej sparad

Fynd järn

<i>Fyndnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Längd, mm</i>	<i>Bredd, mm</i>	<i>Vikt, g.</i>	<i>Antal</i>	<i>Fragm. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
2	Järn	Föremål	64	38	93	1	Fragment	Med ögglar
3	Järn	Föremål	75	28	10	1	Fragment	
6	Järn	Föremål	59	35	41	1	Fragment	
11	Järn	Hästsosöm	34	17	9	1	Fragment	
12	Järn	Spik	42	17	8	1	Fragment	Från skansområdet
13	Järn	Spik	160	15	67	1	Intakt	Från timmerskansomr.
17	Järn	Kniv?	81	14	21	1	Fragment	
21	Järn	Granat	0	0	11	1	Fragment	Ev. handgranatsfragm.
22	Järn	Spik	63	32	41	1	Fragment	Fr. skansområdet
24	Järn	Nick-hake	141	36	269	1	Fragment	Litet kanonfragment
25	Järn	Granat	0	0	42	1	Fragment	Handgranatsfragm.
31	Järn	Hästsosöm	31	10	5	1	Fragment	
32	Järn	Granat	0	0	160	1	Fragment	Handgranatsfragm.
35	Järn	Föremål	43	32	26	1	Fragment	
38	Järn	Klackjärn?	81	85	49	1	Intakt	
40	Järn	Hästsosöm	24	13	6	1	Fragment	Alt. hängkrok
64	Järn	Klackjärn?	83	10	8	1	Fragment	
69	Järn	Föremål	94	20	34	2	Fragment	
76	Järn	Föremål	57	25	20	1	Fragment	
104	Järn	Spik	82	14	8	1	Fragment	
105	Järn	Hästsosöm	123	35	108	1	Fragment	Avbrutet på mitten
106	Järn	Spik	15	18	30	1	Intakt	Från skansområdet
107	Järn	Bult	77	62	37	1	Intakt	Med bricka
108	Järn	Spik	85	18	20	1	Intakt	Böjd, utdragen
109	Järn	Spik	77	19	16	1	Fragment	Från skansområdet
110	Järn	Hästsosöm	19	16	7	1	Fragment	Alt. krok
112	Järn	Spik	143	21	88	1	Intakt	Ngt böjd

113	Järn	Spik	108	17	53	1	Defekt	Böjd, utdragen
114	Järn	Spik	94	18	53	1	Fragment	Från skansområdet
115	Järn	Spik	80	23	74	1	Fragment	Från skansområdet
116	Järn	Spik	69	17	15	1	Fragment	Från skansområdet
117	Järn	Spik	71	17	33	0	Fragment	Stenbit fastsvedd på spik
118	Järn	Spik	94	16	12	1	Fragment	Böjd, utdragen
119	Järn	Spik	142	10	79	1	Fragment	Mkt välbevarat, m. eldpatina
120	Järn	Spik	139	20	54	1	Fragment	Böjd, utdragen, mkt välbevarad, m. eldpatina
121	Järn	Spik	79	12	19	1	Fragment	Mkt välbevarat
122	Järn	Spik	57	17	35	1	Fragment	Från skansområdet
123	Järn	Spik	0	0	7	2	Fragment	Små fragment
124	Järn	Spjut	155	0	78	1	Fragment	Mkt välbevarat, m. eldpatina
125	Järn	Spik	0	0	34	8	Fragment	Mkt välbevarade fragm.
126	Järn	Spik	60	10	6	1	Fragment	Böjd, utdragen
127	Järn	Hylsa	25	0	32	1	Fragment	Cylindriskt
128	Järn	Spik	57	22	11	1	Fragment	Från skansområdet
129	Järn	Plattor	49	28	62	1	Fragment	Hopnitade o. snedfasade järnplattor
130	Järn	Hästkösöm	37	13	7	1	Fragment	
131	Järn	Ring	20	10	12	1	Intakt	Alt. mutter
133	Järn	Hästska	142	127	546	1	Intakt	
135	Järn	Spik	37	0	9	0	Defekt	Från skansområdet
136	Järn	Hästkösöm	21	0	4	1	Intakt	
137	Järn	Spänne	21	15	2	1	Intakt	Till sporre
138	Järn	Ring	17	0,6	2	1	Fragment	
140	Järn	Spik	81	0	23	1	Defekt	Fr. timmerskansomr.
141	Järn	Spik	89	0	10	1	Intakt	Fr. timmerskansomr.
156	Järn	Yxa	140	78	951	1	Defekt	
160	Järn	Stämjärn	200	44	300	1	Intakt	Alt. järnsickel el. barkspade
161	Järn	Yxa	110	67	336	1	Defekt	
164	Järn	Spik	0	0	0	1	Fragment	Spikhuvud?
165	Järn	Hästkösöm	38	18	22	1	Fragment	Modell större
169	Järn	Granat	0	0	31	1	Fragment	Handgranatsfragment
262	Järn	Ring	18	18	16	1	Intakt	
177	Järn	Granat	0	0	15	1	Fragment	Handgranatsfragment
178	Järn	Granat	0	0	82	0	Fragment	Handgranatsfragment
179	Järn	Granat	0	0	133	1	Fragment	Handgranatsfragment
180	Järn	Granat	0	0	133	1	Fragment	Handgranatsfragment
182	Järn	Granat	0	0	183	1	Fragment	Handgranatsfragment
183	Järn	Granat	0	0	83	1	Fragment	Handgranatsfragment
184	Järn	Granat	0	0	93	1	Fragment	Handgranatsfragment
185	Järn	Granat	0	0	73	1	Fragment	Handgranatsfragment
186	Järn	Granat	0	0	108	1	Fragment	Handgranatsfragment
187	Järn	Granat	0	0	48	1	Fragment	Handgranatsfragment
188	Järn	Granat	0	0	74	1	Fragment	Handgranatsfragment
189	Järn	Föremål	0	0	11	1	Fragment	
190	Järn	Granat	0	0	117	1	Fragment	Handgranatsfragment
192	Järn	Granat	0	0	93	1	Fragment	Handgranatsfragment
193	Järn	Granat	0	0	58	1	Fragment	Handgranatsfragment
194	Järn	Granat	0	0	35	1	Fragment	Handgranatsfragment

195	Järn	Granat	0	0	20	1	Fragment	Handgranatsfragment
196	Järn	Granat	0	0	37	1	Fragment	Handgranatsfragment
197	Järn	Granat	0	0	15	1	Fragment	Handgranatsfragment
198	Järn	Granat	0	0	14	1	Fragment	Handgranatsfragment
199	Järn	Granat	0	0	85	1	Fragment	Handgranatsfragment
201	Järn	Granat	0	0	67	1	Fragment	Handgranatsfragment
202	Järn	Granat	0	0	37	1	Fragment	Handgranatsfragment
205	Järn	Föremål	53	32	17	1	Fragment	
206	Järn	Granat	0	0	41	1	Fragment	Handgranatsfragment
208	Järn	Granat	0	0	54	1	Fragment	Handgranatsfragment
209	Järn	Granat	0	0	266	1	Fragment	Handgranatsfragment
212	Järn	Granat	0	0	37	1	Fragment	Handgranatsfragment
215	Järn	Granat	0	0	105	1	Fragment	Handgranatsfragment
216	Järn	Spik	55	0	6	1	Intakt	Från skansområdet
217	Järn	Spik	0	0	10	1	Intakt	Från skansområdet
221	Järn	Hästsko	140	43	265	1	Fragment	
224	Järn	Märsla	83	27	27	1	Intakt	
227	Järn	Hästskosöm	30	11	4	1	Intakt	
231	Järn	Märsla	46	31	44	1	Defekt	
233	Järn	Granat	0	0	58	1	Fragment	Handgranatsfragment
235	Järn	Granat	0	0	33	1	Fragment	Handgranatsfragment
236	Järn	Spik	37	0	5	1	Defekt	Från skansområdet
237	Järn	Spik	8	0	2	1	Defekt	Från skansområdet
238	Järn	Granat	0	0	30	1	Fragment	Handgranatsfragment
240	Järn	Granat	0	0	25	1	Fragment	Handgranatsfragment
241	Järn	Märsla	180	75	388	1	Intakt	
242	Järn	Spik	86	0	14	1	Intakt	Från skansområdet
243	Järn	Stämjärn	117	19	101	1	Intakt	Alt. järnsickel el. barkspade
244	Järn	Föremål	48	0	7	1	Fragment	
245	Järn	Föremål	62	13	11	1	Fragment	
248	Järn	Granat	0	0	151	1	Fragment	Handgranatsfragment
287	Järn	Föremål	60	0	9	1	Fragment	
306	Järn	Kniv	178	21	37	1	Intakt	Består av Cu-leg. o. järn, deko- rerad
316	Järn	Föremål	96	0	65	1	Fragment	

Fynd keramik

<i>Fyndnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Längd, mm</i>	<i>Bredd, mm</i>	<i>Vikt, g.</i>	<i>Antal</i>	<i>Fragm. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
4	Keramik				7	1	Fragment	

Fynd metall

<i>Fyndnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Längd, mm</i>	<i>Bredd, mm</i>	<i>Vikt, g.</i>	<i>Antal</i>	<i>Fragm. Grad</i>	<i>Anmärkning</i>
97	Metall	Smälta			7	1	Fragment	
98	Metall	Smälta			5	1	Fragment	
101	Metall	Smälta			5	1	Fragment	

Fig. 1. Utsnitt ur översiktskarta, Stockholms län, med platsen för undersökningen markerad.

Fig. 2. Slagfältet markerat på utsnitt ur Fastighetskartan, kartblad 1015 i Saltsjöbaden.

Fig. 3. Metalldetektering i den s.k. "västra hästhagen".

Fig. 4. Annika Knarrström gör inmätning med GPS i den s.k. "västra slutningen".

Fig. 5. Historikern Peter Englund, ingående i referensgruppen, i diskussion med Hans Graucob och Bengt Miöen från Saltsjöbadens hembygdsförening.

Fig. 6. Gymnasieklass från Saltsjöbaden på besök.

Fig. 7. Rysk pistolkula med gjuttapp.

Fig. 8. En av många handgranatsskärvor.

Fig. 9. Fragment från en 1-pundig nick-hake.

Fig. 10. Mycket välbevarade handsmidda spikar från skansområdet.